

Memòria de la intervenció arxivística, 2001-2003

Descripció de la intervenció²²

Els fons Duran del Pedregar ingressà físicament a l'AHS el 5 de maig de 2001 gràcies a la donació que féu la Sra. Providència Feliubadaló i Ustrell i família. Fins aleshores, les notícies sobre l'abast i el contingut del fons eren escasses. L'any 1996, l'arqueòleg sabadellenc Albert Roig, interessat en un estudi històric de la casa Duran, va contactar amb els descendents per esbrinar si disposaven d'algun tipus d'informació. El fet sorprenent fou que dita família conservava acuradament un valuós fons documental, dins del qual destacava un manuscrit anònim que resumia la genealogia i el patrimoni familiar. Albert Roig compartí la seva interessant troballa amb l'AHS i Joan Comasòlivas, després d'analitzar-ne la grafia, va determinar que es tractava d'un manuscrit inèdit del doctor Antoni Bosch i Cardellach, historiador i arxiver i secretari de l'Ajuntament de Sabadell a final del segle XVIII. Més endavant, ja en ple procés de classificació del fons, vam saber que aquest manuscrit de Bosch era conegut com la "Història nova". I vam localitzar dos documents, perduts entre la documentació menuda, que ens parlen de la relació contractual que s'establí entre Anton Duran i Costa i Antoni Bosch i Cardellach, de manera que es confirmà l'autoria del manuscrit esmentat.

El juliol de 2000, l'Ajuntament adquirí la casa Duran, declarada monument històrico-artístic l'any 1958, amb la intenció d'incorporar-la al patrimoni de la ciutat i donar-li un ús públic. A partir d'aquí, l'Arxiu Històric de Sabadell i els Museus Municipals iniciaren els contactes per concretar la cessió del fons a l'AHS, l'abast del qual era encara força desconegut (només es tenia coneixement de l'existència d'un nombre no determinat de pergamins), i per confeccionar el projecte museogràfic corresponent. Finalment, el 4 de juliol de 2001 es signava el contracte mitjançant el qual la Sra. Providència Feliubadaló feia donació plena del fons a l'AHS.²³

La intervenció sobre el fons començà unes setmanes abans de materialitzar-se l'ingrés. L'AHS acordà amb la família l'accés *in situ* als documents, a fi d'avaluar-ne l'abast i l'estat de conservació, i preparar adequadament els documents per al trasllat. Com a part integrant de la fase d'anàlisi prèvia que implica qualsevol tractament d'un fons documental, amb anterioritat a la primera visita vam documentar-nos en dos sentits: d'una banda, sobre la família, a partir de la genealogia descrita per Bosch i Cardellach a la "Història nova" i de les nombroses referències que el mateix autor cita en els *Anales de la villa de Sabadell*; de l'altra, vam estudiar la part de la "Història nova" on es relacionen els documents de l'arxiu, degudament numerats i agrupats per peces de terra, amb l'objectiu de veure si aquesta estructura guardava relació amb la classificació i ordenació que s'hagués conservat. Amb aquest primer bagatge, el primer contacte amb el fons ens deixà

²² Reelaboració de l'article: Jordi Torruella i Llopart, "El fons patrimonial de la Casa Duran del Pedregar". *Arxaona: revista d'història*, 26 (2002), p. 252-259.

²³ Vegeu el *Diari de Sabadell*, *El 9 Nou* i *El Periódico de Catalunya* de 5 de juliol de 2001.

impressionats. Ens trobàvem davant d'un autèntic tresor: dues arques o *mundus* plenes de plec enrotllats de paper i pergami, molts dels quals amb un títol i una numeració identificativa, i un nombre menor de documents aparentment desordenats i en un estat de conservació prou satisfactori, a més d'una quarantena de pergamins ja aplanats i degudament instal·lats en una planera horitzontal.

Tot seguit, després de refer-nos de l'emoció experimentada, en successives visites férem un primer inventari i preparàrem el trasllat. En aquest procés, vam arribar a una primera conclusió: la "Història nova" es tractava en part d'un llibre mestre o d'"arxivació", un instrument que era resultat i reflex d'una determinada organització donada al fons, i que aquesta en gran part havia perviscut. Una segona observació fou que alguns plecs de documents no encaixaven amb el contingut de la "Història nova" i que bona part dels documents del segle XIX, com també altra documentació no patrimonial, presentava un aspecte bastant més descuidat.

En aquesta fase de coneixement global del fons, la troballa de dos manuscrits més ens va permetre entendre bona part de l'estructura del fons que no es corresponia amb la "Història nova" i que explicaven la història arxivística del fons. Un d'aquests manuscrits consistia en un minuciós catàleg de 402 documents, aparentment sense una ordenació determinada, elaborat conjuntament per Antoni Bosch i Cardellach i per Anton Duran i Costa, amo aleshores de la casa Duran. Aquest llibre mestre més endavant vam saber que era conegut amb el nom de la "Història antiga". Els números dels documents regestats coincidien amb els números donats als documents no ressenyats a la "Història nova". A més, sovint en alguns documents s'hi podien apreciar encara ambdues numeracions, la qual cosa ens portà a pensar que aquest fou el primer llibre mestre pròpiament dit, a partir del qual Bosch i Cardellach seleccionà i classificà els que li van interessar per elaborar la "Història nova".²⁴ A més, documentació solta afegida al llibre de la "Història antiga" posava de manifest els treballs de "transició" entre un i altre llibre. En darrer lloc, un altre llibre mestre que en bona part acabà per fer-nos entendre i certificar que una part important del fons conservava l'organització originària fou una llibreta que, amb el títol *Nomenclator e índice de los títulos de propiedad de casa Duran del Pedregar de Sabadell*, contenia una descripció sumària de 265 documents, amb indicació del nom i número de plec o lligall al qual corresponien.²⁵ Efectivament, els plecs numerats coincidien amb la documentació que teníem al davant. La redacció d'aquest darrer instrument de descripció pensem que cal situar-la vers l'any 1862.²⁶ És gràcies a algunes notes marginals incloses en aquesta llibreta que esbrinàrem que els altres llibres mestres foren anomenats per la família com la "Història nova" i la "Història antiga" i, a més, també s'hi esmentaven els documents perduts.

De l'estudi dels tres manuscrits es desprèn, doncs, la gènesi i evolució de la descripció i l'organització donada al fons, en primer lloc, per Antoni Bosch i Cardellach, amb la inestimable col·laboració d'Anton Duran i Costa, i les posteriors aportacions del segle

²⁴ La "Història nova" descriu 180 documents del fons, a més d'un bon nombre d'altres actes que no hi són inclosos. No sabem si les referències que dóna Bosch d'aquests darrers són extreptes dels manuals notariais o bé de llibres perduts del fons. En tot cas, per curar-nos en salut, rectificuem l'afirmació que femiem a l'article de presentació del fons publicat al número 26 d'*Arraona*, quan dèiem que la "Història nova" era resultat d'una única font documental. Els 180 documents citats són distribuïts en 24 sèries de patrimoni, cadascuna d'elles contenint els actes referents a una mateixa propietat.

²⁵ Els 180 primers documents són els descrits a la "Història nova". La resta són documents descrits a la "Història antiga", renumerats i agrupats per tipologies documentals.

²⁶ Aquest és l'any que consta a l'etiqueta del lligall corresponent a la Casa Duran.

XIX. La història arxivística del fons gairebé encaixa a la perfecció amb la caracterització que Josep Fernández i Trabal fa a partir de l'experiència amb diversos fons patrimonials del país.²⁷ Aquests fons, a diferència d'altres, solen haver estat objecte d'una especial atenció per part dels seus productors, atès que es tractava en gran part de documentació amb plena vigència jurídica i administrativa, organitzant-los segons les seves necessitats d'ús. Aquesta organització és freqüent que sigui del segle XVIII o principis del XIX i s'encavalqui amb diferents ordenacions (en el nostre cas, la "Història antiga" i la "Història nova"). Una altra coincidència és l'existència de documentació sense classificar ni inventariar, tant la generada en posterioritat al darrer inventari com d'altra que la família no va avaluar com a prou útil. Per contra, a diferència d'altres arxius patrimonials del país, la intervenció del segle XIX en gran part s'adequà a l'antiga sistematització, no la substituï. Aquestes similituds i moltes altres van confirmar-se amb l'aparició el juny de 2002 del valuós treball de Pere Gifre, Josep Matas i Santi Soler.²⁸

Amb aquestes primeres conclusions, resultava evident que a l'interès pel contingut del fons s'hi sumava un valor afegit, que era el de trobar-nos davant d'una intervenció arxivística perfectament documentada, que calia respectar per tal de ser fidels a la personalitat i història del fons.²⁹

Així doncs, procedírem a fer una primera relació sumària del contingut del fons (que ens serviria per incloure-la com a annex al contracte de cessió) i a encapsar la documentació per a l'imminent trasllat a l'arxiu. Els lligalls de pergamins i escriptures en paper, atès el seu gran format, optàrem per traslladar-los dins les mateixes arques en les quals eren dipositats des de probablement el segle XIX.

Considerant que la fase d'anàlisi del fons ens havia ensenyat el camí a seguir (sense oblidar que durant el tractament la mateixa documentació ens podia aportar més elements de judici), el pas següent era ja entrar de ple en la classificació i descripció del fons i la seva instal·lació. La metodologia emprada fou la de començar per les sèries més evidents, el contingut de les quals podíem comprovar gràcies als antics instruments de descripció, ja que això ens permetria completar el coneixement general del fons, comprendre la seva lògica i potser entendre algunes de les "disfuncions" que hi poguéssim trobar. Cadascuna d'aquestes agrupacions eren constituïdes indistintament per documents en paper i pergami, la qual cosa implicava haver-los de separar físicament, atès que ambdós suports exigeixen unes condicions d'instal·lació diferents. Tanmateix, el catàleg i el quadre de classificació –en tant que representació intel·lectual del contingut del fons– reflectiria l'ordre i unitat d'aquestes sèries. Els llibres mestres ens servirien per descobrir possibles desordres a causa de trasllats, oblits, desídia, etc.

Els pergamins, tot i trobar-se en general en un estat de conservació correcte, estaven enrotllats i rígids. Per poder-los catalogar i instal·lar adequadament calia restaurar-los, aplicant-los un procés d'ablaniment i aplanat, prenent, però, bona nota de a quin plec

²⁷ Josep Fernández i Trabal, "Els arxius familiars i patrimonials. Problemàtica, caracterització i metodologia", *Lligall: revista catalana d'arxivística*, 4 (1991), p. 95-114.

²⁸ Pere Gifre, Josep Matas, Santi Soler, *Els arxius patrimonials*, Girona: CCG, 2002 (Biblioteca d'Història Rural; 2).

²⁹ Desconeixem si aquesta organització va desfer alguna altra intervenció prèvia. Les referències a un anomenat "llibre roig", citat per Bosch i Cardellach, hi podrien fer pensar, però per altra banda l'estudi de la "Història antiga" ens porta a interpretar que en el moment d'iniciar-se la intervenció els documents en suport paper i suport pergami es trobaven separats, ja que dels 196 primers documents registats, tret de comptades excepcions, tots eren pergamins.

pertanyia cadascun dels pergamins Una vegada restaurats, l'AHS, dins de la primera convocatòria de les beques Guillem Mateu, en destinà una a la catalogació dels 200 pergamins del fons, la qual fou adjudicada a Miquel Torras i Cortina.

Les sèries objecte d'una primera atenció foren una trentena de plec o lligalls titulats i numerats, i més concretament la documentació en suport paper. Els pergamins els incorporariem al catàleg més endavant, una vegada restaurats. D'aquests 30 plec, els 23 primers tenien com a comú denominador el fet d'estar relacionats amb una determinada propietat. És el que podríem anomenar sèries de "patrimoni territorial". Aquests documents són els regestats i comentats per Bosch i Cardellach a la "Història nova". Els 7 plec restants consistien en sèries de documents d'una mateixa tipologia (testaments, capítols matrimonials, censals, èpoques, etc.), a més d'un plec (el número 29) titulat "Diferents documents". Val a dir que si aquests foren els criteris seguits per organitzar l'arxiu, això no vol dir que la resta de lligalls no poguessin contenir testaments o capítols matrimonials. Per exemple, si una d'aquestes tipologies pel seu contingut es podia associar estretament amb un dels lligalls "territorials", el document s'integrava al lligall respectiu. Finalment, les sèries restants tractades en primer lloc es completaven amb alguns plec no numerats. És el cas, per exemple, dels titulats "actes referents a la Garriga", "actes referents a Granollers", "documents varis", "papers i notes referents a Piulats" o "*varias ventas y establecimientos*". Totes aquestes agrupacions tenien en comú el fet d'estar integrades per documents tan sols regestats a la "Història antiga" o fins i tot en alguns casos no esmentats en cap dels llibres mestres. En aquest darrer cas, com també amb els lligalls dits de "varis" i amb alguns documents solts, amb posterioritat a la seva descripció vam anar classificant els documents intentant aplicar els criteris el més semblants possibles a aquells emprats en la intervenció original.

Tota aquesta documentació descrita constituïa, de fet, el gruix de la documentació del fons. La resta, a grans trets integrada per documentació solta (vam trobar-nos un parell de carteres de butxaca plenes), volums de llevadors de censos i alguns plec d'escriptures del segle XIX, fou la més laboriosa de descriure i classificar.

El procés de descripció el vam iniciar, doncs, amb les sèries amunt esmentades, catalogant els documents (sempre amb l'ajuda dels llibres mestres com a company de viatge) i començant a esbossar el quadre de classificació de fons. Al capdavant, aquest ha acabat per definir-se a partir d'uns fonaments que ja ens havien vingut donats, principalment els actes del patrimoni, als qual hem afegit les sèries creades per nosaltres. El contingut general del fons ha quedat plasmat en cinc agrupacions:

1. La documentació patrimonial. Integrada pels plec originals, hi hem afegit altres sèries entre les quals podem esmentar la del "patrimoni Costa" i la de l'"herència de Pere Màrtir Batlle". Ambdues són resultat d'incorporació de béns al patrimoni, la primera d'elles per via matrimonial. Així com els documents de Pere Màrtir Batlle els trobarem sense cap tipus de signe d'haver estat objecte d'atenció, els documents de la sèrie que hem anomenat de "patrimoni Costa" eren descrits al llibre de la "Història antiga" però inclosos dins els diversos lligalls de "varis". De fet, cal deixar clar que la intervenció duta a terme per Bosch i Cardellach i Anton Duran i Costa en cap moment emprà el criteri de distingir els diferents patrimonis que en realitat constituïen el patrimoni de final de segle XVIII. En realitat, la resta del patrimoni Costa es troba barrejat amb el conjunt de plec del patrimoni Duran del Pedregar. La sèrie creada per nosaltres comprèn els documents del patrimoni Costa que en

el seu moment no es van integrar en cap del plec territorials. D'altra banda, a les agrupacions originals en alguns casos hem optat per encabir-hi, seguint el mateix criteri de pertinença a una determinada propietat o partida de terres, els documents del segle XIX, interpretant-ho com la continuació "natural" de la sèrie.

Pel que fa a l'ordenació, hem respectat aquella que combina en alguns casos la cronològica amb la geogràfica. Per posar un exemple, els documents d'una propietat que és resultat de l'agregació de diverses peces de terra, estaran descrits seguint l'ordre d'aquestes parcel·les i, dins de cadascuna d'aquestes, cronològicament. Aquest ordre es correspon amb la segona numeració donada als documents i reflectida a la "Història nova". D'altra banda, les sèries de patrimoni no territorial (capítols matrimonials, censals, testaments, etc.), s'han ordenat cronològicament, tot i que originàriament eren ordenats segons la numeració (tot sembla indicar que aleatòria) de la "Història antiga".

Finalment, a la descripció dels documents hem fet constar el número o números que els identifiquen per tal de poder-los localitzar en els respectius llibres mestres. Els números entre parèntesi són els corresponents a la "Història antiga", mentre que els altres són els que apareixen a la "Història nova" i al "Nomenclator...". Quant al suport, hem fet notar si es tracta d'un pergami i el seu format.

2. La documentació judicial és la integrada principalment per plets o parts de plets del segle XIX, amb inclusió d'altres documents aïllats del fons i també de les concòrdies. Val a dir que un plec de comptes d'honoraris d'advocats i procuradors s'ha classificat dins l'apartat d'administració i comptabilitat.

3. Dins la documentació d'administració i comptabilitat destaquen els llevadors de censos i les llibretes d'albarans, com també documentació derivada de l'administració de tutories. Els llibres mestres s'han classificat en aquesta secció.

4. La documentació personal, molt menuda, és integrada per correspondència, títols de nomenaments de càrrecs públics, llicències d'armes, documentació sanitària i certificats parroquials. Altra correspondència que s'ha trobat dins d'algunes escriptures o plets judicials l'hem mantinguda en el seu lloc.

5. Finalment, amb l'epígraf de documentació aliena, hem classificat aquella documentació l'existència de la qual sols s'explica en virtut dels càrrecs públics exercits per diversos membres de la família. Alguns d'aquests documents són de procedència municipal o de la batllia (diversos memorials, un cadastre de 1786, l'expedient d'oposició al magisteri de gramàtica de 1775-1776); de la Confraria de la Puríssima Sang (comptes i rebuts esparços de 1799-1812) i de la Junta del Partit de Vallès (1808-1811). Aquest darrer cas és força interessant, ja que Antoni Duran i Costa exercí de vocal, col·lector i comissionat d'aquesta Junta, amb seu a Granollers i depenent de la Junta Superior de Govern del Principat, òrgan sorgit de les juntes locals i coregimentals de Catalunya durant l'ocupació francesa. La documentació conservada inclou correspondència i comptes dels ingressos i despeses del sometent i les guerrilles.

Malauradament, tal i com hem apuntat més amunt, també podem parlar de la documentació que s'ha perdut. Són quatre les fonts que ens informen al respecte. En primer lloc, la "Història nova", on al document 34 de la "Plana de la Creueta" Bosch

escriu que “lo present acte no se troba, encara que en 1700 estava en casa Duran”. En segon lloc, el “Nomenclator...”, on hi són ressenyats una vintena de documents extraviats o malmesos durant la primera meitat del segle XIX. En tercer lloc, un detallat inventari de la casa Duran de 27 d'abril de 1629 recull diversos volums perduts, com ara "un llibre major ab cobertas de cuiro vermell" de 1552-1620,³⁰ "un llibre dit manual" de 1556-1627, "un llibret petit dit de soldadas" o "un llibre de quart de memòries y notas".³¹ Finalment, una darrera evidència de pèrdua de documents la trobem en un sumari criminal tingut a l'Alcaldia Major de Granollers contra Pau Duran i Roca (subtinent d'una companyia de la Milícia durant el Trienni Liberal), denunciat per anticlerical, constitucionalista i de mantenir correspondència amb França. El sumari recull el registre domiciliari i la incautació de 51 cartes i altres documents.³²

Amb això no volem ni molt menys desvirtuar la importància d'aquest fons per a la història de Sabadell. És evident que la manca o el poc volum de determinada documentació (sobretot d'administració del patrimoni i personal) limita les possibilitats de la investigació, i que en comparació amb altres fons patrimonials del país potser es podrà considerar un fons menor, però no és menys cert que el pes de la família Duran en la vida política, econòmica i social del Sabadell dels segles XVI-XIX fa d'aquest fons una obligada referència per als estudiosos del Sabadell d'aleshores. A més, des d'un punt de vista estrictament arxivístic, es tracta d'un exemple preciós sobre l'organització dels arxius patrimonials.

En conclusió, la significació del fons resulta evident. No podem oblidar, però, que qualsevol aproximació a la història de la família exigirà la consulta d'altres fons complementaris de l'AHS (a part, és clar, d'altres arxius del país), com poden ser el notarial i el de la Cort del Batlle de Sabadell. En el fons notarial hem localitzat testaments i capítols matrimonials que han permès avançar en la genealogia elaborada per Bosch i Cardellach i confirmar la seva hipòtesi que aventurava que Bernat Duran, primer de la nissaga a establir-se a Sabadell, era natural de Terrassa.³³ Gràcies a les requestes judicials sabem també que aquest mateix Bernat Duran, ja l'any 1442, era lloctinent del Batlle, dada que també va escapar a Bosch i Cardellach. I entre els processos catalogats de la Cort del Batlle de Sabadell (el contingut dels quals en part compensa la poca documentació judicial moderna conservada en el fons) n'hem identificat uns 35 en què els Duran hi apareixen directament implicats.³⁴ A més dels habituals plets sobre prestació de censos i pensions de censal, deutes comercials i embargaments, podem citar també l'assassinat del batxiller Melcior Duran, mort a trets de pedrenyal el dia 28 de juny de 1603; l'agressió amb un gaiató de Feliu Duran a Agustí Bru el 12 d'octubre de 1608, després que aquest l'acusés davant el consell de la vila de "beure's la sang dels pobres", o la fugida l'any 1653 de Feliu Duran, de quinze anys d'edat, a qui la seva mare Engràcia presumptament maltractava i mantenia tancat a la casa piral.

³⁰ Tal vegada deu tractar-se del mateix volum que cita Bosch a la “Història nova”, en el document 169 del mas Perelló, quan diu “en lo fol. 122 del llibre roig en folio se llegeix que...”.

³¹ AHS. Arxiu notarial. Lligall d'inventaris, 1622-1639 (E 172).

³² AHS. Fons Duran del Pedregar (AP 576/9).

³³ AHS. Arxiu notarial. Manual de Joan Demolins, 1434-1438, f. 95 (E 21/1). Capítols matrimonials de 1436 de Bernat Duran, fill de Pere i Francesca de Terrassa, amb Eulàlia Oromir, filla de Francesc i Sança.

³⁴ *Inventaris i catàlegs dels fons de l'Administració Reial i Senyorial: corts del batlle de Sabadell, comarca i foranes (1347-1795)*. Sabadell: Arxiu Històric de Sabadell, 2002 (Eines de l'Arxiu; 2).

Persones que han intervingut en el tractament dels fons

El tractament del fons s'ha dut a terme, de manera discontinua, entre el mes de març de 2001 i el mes de febrer de 2003, a càrrec de Jordi Torruella, arxiver de l'AHS. Hi han intervingut també Miquel Torras, becari de l'AHS (625 hores, de setembre de 2001 a març de 2002, especialment en la catalogació i instal·lació dels pergamins), Susana Carrillo, estudiant en pràctiques del "Mestratge d'Arxivística. Gestió dels Documents i dels Arxius" de la UAB (maig de 2001), i Antonio Onetti, auxiliar d'arxiu de l'AHS.

Descripció del fons d'acord amb la norma ISAD (G)*

1. Àrea d'identificació

1.1 Codi de referència

Arxiu Històric de Sabadell (AHS). Fons Duran del Pedregar de Sabadell.
Fons patrimonials.

1.2 Títol

Fons Duran del Pedregar de Sabadell.

1.3 Dates

Dates de producció: 1273-1912 [hi predomina el segle XV-1859]
Dates de formació: 1441-1912

1.4 Nivell de descripció

Fons

1.5 Volum i suport de la unitat de descripció

22 capsos (2'2 metres lineals) i 203 pergamins
2 CDR
2 bobines de microfilm

2. Àrea de context

2.1 Nom del productor

Patrimoni Duran del Pedregar de Sabadell.
Patrimoni Costa de Sabadell.

2.2 Història de l'organisme/Notícia biogràfica

Bernat Duran, ferrer natural de Terrassa, casa l'any 1436 amb Eulàlia Oromir de Sabadell. A partir d'aquí, comença a gestar-se un patrimoni diversificat, urbà i rural, al mateix temps que els membres de la família pràcticament no deixaran de tenir càrrecs a l'administració municipal fins a començaments del segle XIX. L'àlies del Pedregar, derivat del topònim en el qual era situada la casa pairal, pensem que és motivat per distingir els altres Duran, dits de la Plaça, branca iniciada a mitjan segle XVI per

* *Norma internacional general de descripció arxivística*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya; Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2001.

Rafael Duran, fill de Joan Duran i Salvany, el qual heretà les cases dites de la plaça Major.

El gruix del patrimoni acumulat es pot situar entre la segona meitat del segle XVI i la primera meitat del XVII. És el cas, per exemple, de la casa pairal, situada a l'actual carrer del Pedregar, resultat de successives adquisicions, edificada entre els anys 1578 i 1593 per Feliu Duran i Folc i habitada pels descendents fins ben entrada la dècada de 1970. Aquest mateix Feliu Duran, familiar del Sant Ofici, fou qui erigí la capella, beneïda l'any 1599. Altres significatives propietats són les del mas Perelló de l'antiga parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres (bona part del qual avui és ocupat pel parc Catalunya), adquirides entre 1456 i 1628; el mas de Sant Quirze, integrat pels antics masos de la Fàbrega i de la Canal i el mas Ribajussana (incorporats al patrimoni els anys 1470 i 1701, respectivament) o el mas Sanfeliu de la Riba, adquirit també l'any 1701 però venut l'any 1747. Tot i això, l'economia familiar no és tan sols fonamentada en la renda agrària sinó que també hi ha testimonis d'una important activitat de comerç i draperia de la llana.

La incorporació de patrimoni millor coneguda data de mitjan segle XVIII, quan Maria Costa, casada amb Josep Duran i Cuiàs, hereta els béns del seu pare, Josep Costa, descendent d'una família d'apotecaris. Com a resultat, passen a integrar-se al patrimoni Duran la casa i la farmàcia Costa i les propietats dites del Campllarc, de la serra de Sant Iscle, de Collsalarca i el camp de Sant Oleguer, a més d'algunes parcel·les del mas Perelló, de la mateixa casa pairal, de l'Horta Novella i del carrer de Sant Antoni. Anteriorment, també s'integraren al patrimoni, vers la primera meitat del segle XVI, el béns d'Antoni Duran, hereu del patrimoni Pèlcs de Sabadell. Com a peça de terra més destacable d'aquesta incorporació, podem citar les situades a la plana dita de la Creueta.

Pel que fa a les alienacions de patrimoni, tot i que en el fons manquen moltes d'aquestes escriptures (cosa freqüent en els arxius patrimonials), és a finals del segle XVIII i sobretot al llarg del segle XIX quan la família estableix o ven moltes peces de terra. Molts d'aquests establiments cal relacionar-los amb el creixement urbà de Sabadell i amb la proliferació dels vapors.

L'arbre genealògic de la família el podeu consultar a les pàgines 22-23 del catàleg.

2.3 Història arxivística

La documentació ha restat sempre en mans de la família com a patrimoni propi, ja sigui a la mateixa casa Duran (fins 1975, aproximadament) o bé a l'actual domicili particular.

La intervenció arxivística duta a terme s'ha fonamentat en la classificació del fons feta entre 1794 i 1802 per Anton Duran i Costa i Antoni Bosch i Cardellach, metge i secretari municipal, de la qual se'n conserven testimonis tant en els llibres mestres de la "Història antiga" i la "Història nova" com en la mateixa documentació. Aquesta intervenció fou completada i en part potser retocada a mitjan segle XIX.

Tot i no poder-ho afirmar amb precisió, és possible que antigament hi hagués hagut algun altre tipus d'intervenció

2.4 Dades sobre l'ingrés

El fons objecte d'aquesta descripció va ingressar físicament a l'Arxiu Històric de Sabadell el 3 de maig de 2001. La família Feliubadaló, darrers propietaris del fons, el cediren en donació plena mitjançant contracte signat amb l'alcalde de la ciutat el 4 de juliol de 2001.

3. Àrea de contingut i estructura

3.1 Abast i contingut del fons

El fons és integrat fonamentalment per actes del patrimoni, destacant el període entre els segles XV i XIX. Les sèries de patrimoni, formades a partir de les partides o peces de terra, són formades tant per pergamins com per documents en paper, i es poden considerar les més íntegres del fons. Tot i això, hi ha documentada la pèrdua d'una vintena llarga de documents durant la primera meitat del segle XIX. D'aquests, 6 són de la sèrie perduda dita del "Rubial"; 3 de la sèrie "Plana de l'Horta Novella"; 4 de la sèrie del "Mas de Sant Quirze" i 4 més de la sèrie "censal de Sentmenat i censos consignats", també perduda. També hi ha testimonis (gràcies a alguns inventaris conservats dins el fons notarial de l'AHS i a alguns comentaris inclosos dins el llibre mestre de la "Història nova") de la pèrdua de documents dels segles XVI i XVII (llibres de comptes, notes i memòries i actes d'alienacions). Entre aquests, suposadament hi hauria l'anomenat "llibre roig" citat per Antoni Bosch i Cardellach.

Les actes del patrimoni abasten fonamentalment el terme actual de Sabadell, tot i que algunes de les propietats antigament formaven part de la parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres, terme de la part forana de Terrassa (mas Perelló, Collsalarca, el Taulí), així com també del municipi actual de Sant Quirze del Vallès (mas de Sant Quirze i mas Sanfeliu de la Riba). Hi ha també alguns documents de Granollers i la Garriga i de Sant Cugat del Vallès (sèrie Herència de Pere Màrtir Batlle). Altres sèries de patrimoni no territorial són principalment les de testaments, capítols matrimonials, censals i àpoques.

El fons és completat per documentació administrativa i comptable, judicial, personal i per alguns documents l'existència dels quals sols s'explica pels càrrecs exercits per alguns dels membres de la família. En comparació amb la documentació pròpiament patrimonial, tota aquesta documentació pot qualificar-se més aviat d'escadussera. De fet, la intervenció arxivística de finals de segle XVIII no prestà cap atenció a tot el que no fos patrimoni. No obstant, podem ressaltar en primer lloc els llibres mestres, la sèrie de llevadors de censos o alguns llibres d'albarans. La documentació judicial conservada és principalment de finals del segle XVIII i el primer terç del XIX. La documentació aliena, aquella conservada com a resultat de l'exercici de càrrecs públics, comprèn

documents propis de la Junta del Partit del Vallès creada durant la Guerra del Francès i de l'Ajuntament i batllia de Sabadell.

3.4 Sistema d'organització

L'organització donada al fons respecta en gran part la classificació duta a terme entre els anys 1796-1802 per Anton Duran i Costa i Antoni Bosch i Cardellach, amb algunes addicions de mitjan segle XIX. El fons ha arribat fins els nostres dies pràcticament amb l'estructura donada aleshores. La conservació dels llibres mestres ha estat extremadament útil, tant per a la descripció del fons com també perquè ha permès de retornar al seu lloc alguns documents desubicats.

El fons és estructurat en cinc grans seccions:

- Patrimoni
- Documentació judicial
- Administració i comptabilitat
- Documentació personal
- Documentació aliena

Cadascuna d'aquestes seccions és integrada per diferents sèries, excepte la documentació judicial, a la qual també hem afegit les concòrdies extrajudicials i altra documentació relacionada. Les unitats documentals de les sèries creades *ex novo* s'han ordenat cronològicament, així com també les sèries de patrimoni no territorial (testaments, censals, èpoques, etc.), tot i que aquestes eren originàriament ordenades segons la numeració donada en les intervencions dutes a terme entre 1796 i 1862, numeració que no es corresponia amb la cronologia dels documents. Pel que fa a les sèries de patrimoni corresponents a determinades peces de terra, s'ha respectat l'ordenació originària, que sovint combina l'ordenació geogràfica amb la cronològica.

El quadre de classificació detallat el podeu consultar a les pàgines 53-54 del catàleg.

4. Àrea de condicions d'accés i ús

4.1 Condicions d'accés

Documentació d'origen privat cedida en donació plena a l'Arxiu Històric de Sabadell. L'accés a la documentació és lliure.

4.2 Condicions de reproducció

La reproducció de documents s'ha de dur a terme d'acord amb les normes de reproducció de documents de l'Arxiu Històric de Sabadell.

4.3 Llengua dels documents

Les llengües en què es troben els documents són el llatí, el català i el castellà.

4.4 Característiques físiques i requeriments tècnics

La documentació en general es troba en un bon estat de conservació. Els pergamins han estat parcialment restaurats (ablaniment i aplanat). Només en pocs casos és necessari recórrer a l'ús de làmpada de llum ultraviolada. El llibre mestre de la "Història antiga" presenta un estat de conservació deficient.

Els llibres mestres de la "Història nova" han estat microfilmats (còpia de seguretat) i digitalitzats. La consulta requereix d'un PC amb lector de CD que tingui instal·lat el programa Acrobat Reader.

4.5 Instruments de descripció

S'ha elaborat un catàleg del fons. El fons conté tres llibres mestres que comprenen fonamentalment la major part de la documentació patrimonial.

5. Àrea de documentació relacionada

5.1 Existència i localització dels originals

L'Arxiu Històric de Sabadell conserva tota la documentació original del fons, excepte la biblioteca (integrada per un nombre no determinat de volums), els originals dels llibres mestres de la "Història nova" i el pergami núm. 38, corresponent a la sèrie d'actes del patrimoni "cases de Jaume Comadran". Tots aquests originals resten en poder de la família cedent.

5.2. Existència i localització de còpies

El llibres mestres de la "Història nova" són microfilmats i digitalitzats. L'AHS disposa d'una reproducció facsímil del pergami 38 de la sèrie "cases d'en Jaume Comadran".

5.3 Unitats de descripció relacionades

Al fons notarial i als fons de l'Administració Reial i Senyorial de l'AHS s'hi troben força referències a la família. També en el fons municipal es poden trobar dades sobre el patrimoni dins les sèries del Cadastre i l'"Amillament".

5.4 Bibliografia

ARXIU HISTÒRIC DE SABADELL. *Inventaris i catàlegs dels fons de l'Administració Reial i Senyorial: corts del batlle de Sabadell, comarca i foranes (1347-1795)*. Sabadell: Arxiu Històric de Sabadell, 2002 (Eines de l'Arxiu; 2).

Antoni BOSCH i CARDELLACH. *Anales de la villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770*. Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 1992.³⁵

Antoni BOSCH i CARDELLACH. *Memorias de Sabadell. Segunda parte, 1787-1804*. Sabadell: Archivo Histórico del municipio de Sabadell, 1944.

Miquel CARRERAS i COSTAJUSSÀ. *Elements d'història de Sabadell*. Sabadell: Caixa d'Estalvis de Sabadell, 1967.

Andreu CASTELLS i PEIG. *L'art sabadellenc*. Sabadell: Riutort, 1961.

Emília COLOMER. “Retaule de la Coronació de la casa Duran. Un retaule renaixentista a Sabadell”. *Arraona*, 10 (primavera de 1992), p. 31-41.

Núria DOMÈNECH FIGUERAS; Maria Mercè RÍOS FIGUEROLA. *El municipi de Sabadell a l'edat moderna*. Terrassa: Ègara, 1988.

Albert ROIG i DELOFEU. “Els Duran del Pedregar”, dins *Sabadell memòries d'una vila, segles XVI-XVIII*. Sabadell: Museu d'Història de Sabadell, 1998, p. 81-91.

Santi TORRAS TILLÓ. *Art en documents. Presència del Renaixement i del Barroc a Sabadell*. Sabadell: Arxiu Històric de Sabadell, 2002 (Quondam; 1).

Jordi TORRUELLA i LLOPART. “El fons patrimonial de la casa Duran del Pedregar”, *Arraona*, 26 (2002), p.252-259.

6. Àrea de notes

6.1 Notes

La identificació de l'autoria del llibre mestre de la “Història nova” fou a càrrec de Joan Comasòlivas i Font.

Col·laboració en la restauració: Josep Palau i Sallent.

Col·laboració en la microfilmació i digitalització: Tecnodoc.

³⁵ Una còpia manuscrita d'Ernest Mateu i Vidal a partir de l'original de Bosch i Cardellach, conservada a l'AHS, conté un índex onomàstic molt útil.

7. Àrea de control de la descripció

7.1 Autoria i fonts

Descripció realitzada per Jordi Torruella i Llopart (AHS) i Miquel Torras i Cortina (becari de l'AHS). També han intervingut en els treballs de tractament Antonio Onetti Vera, auxiliar d'arxiu de l'AHS, i Susana Carrillo Morales, estudiant en pràctiques del “Mestratge d'Arxivística. Gestió dels Documents i dels Arxius”, impartit a la UAB.
Col·laboracions per a la descripció: Esteve Canyameres i Ramoneda, Pere Puig i Ustrell, Vicenç Ruiz Gómez.

7.3 Dates de la descripció

Els treballs s'han succeït, de manera discontinua, des del mes de març de 2001 fins el mes de febrer de 2003.